

Emlékezzünk Bittsánszky Edére születése 175. évfordulóján

Bittsánszky Ede bánya- és kohómérnök, vegyész, bölcész, Nagybánya egykori kerületi bányai igazgatója, miniszteri tanácsos 175 éve, 1832. márc. 7-én született Zsolnán (Zilina, SK). Gimnáziumi tanulmányai után, két évig a pesti egyetem bölcsészeti tanszékén volt hallgató, s mellette mezőgazdaságot és gazdasági ipartant tanult. Ezt követően a selmecbányai akadémia egyetemes bányászati és kohászati szakán folytatta tanulmányait (1850-1854). Az akadémia elvégzése után a szomolnoki és aranyidai bányaműveknél szolgált, majd az aranyidai fonsorműnél volt gyakornok (1854-1856). Miután a bécsi geológiai intézetnél vegyelemzésből is vizsgát tett, Bécsben a főpénzverde főkémlő hivatalánál (1856-1857), majd a pénzügyminisztérium bányászati osztályán dolgozott (1857-1858). Utána Selmecbányán kohókémlész, majd a kapnik-

bányai kohónál kohónagy volt (1858-1863). Több évi betegeskedés után, 1866-tól Fernezelyen kohókémlész, majd *Kiss Ferenc* kohóellenőrrel Németországban volt tanulmányúton (1868-1871). Ezt követően 9 hónapig a nagybányai vegyelemző hivatal főnöke, majd 1887-ig a nagybányai kerületi bányai igazgatóság-
gon mint bányatanácsos, kohóügyi előadó dolgozott.

1887-től, mint főbányatanácsos a nagybányai (ma Baia Mare, Románia) bányakerület megbízott, 1890-től kinevezett igazgatója lett. 1892-től miniszteri tanácsosi címmel felruházott, és 1897-től 1900-ig, mint miniszteri tanácsos volt [7]. 1892-től az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) választmányi tagja, és 1894-ben az első vándorgyűlésének házigazdája lett. A millennium évében, igazgatói megbízásából készült el „A nagybányai bányai igazgatósági kerület monográfiája”. 1900-ban saját kérésére vonult nyugalomba, és 1901. december 17-én hunyt el Nagybányán [7].

Bittsánszky Ede nagyformátumú tudós egyéniség, a magyar szakmai társadalom büszkesége, több műszaki megoldás és újítás szerzője, társszerzője volt. 1869-ben a nagyági ércekkel végzett sikeres lúgozási kísérleteket [2, 3]. 1873-ban kezdeményezésére létesült Kapnikbányán az a lúgozómű, ahol a szegény ércekből az arany és ezüst kinyerésére az Augusztin-Patera-Kiss-féle lúgozási eljárást alkalmazták. Javaslatára 1878-tól a nagybányai kohóknál a dús ólmok leűzését a horgannyal való ólom-ezüsttelenítés váltja fel. 1881-ben *Bittsánszky Ede* és *Hauch Antal* dolgozták ki s terjesztették a pénzügyminisztérium elé a nagybányai kohóművelekre vonatkozó reformjavaslatukat [4]. Az egyik legfigyelemreméltóbb újítása a cinkben és antimonban gazdag arany-, ezüst- és réztartalmú ércek konyhasó hozzáadásával való klórosító pörkölése, ami az arany és ezüst hatékonyabb kiválasztását eredményezte. A ravaszpataki fonsorműnél elvégzett sikeres kísérletei után létesült a híres kapnikbányai lúgozómű, ahol találmányát sikerrel alkalmazták. *Bittsánszky Ede* találmányát más országok is átvették és alkalmazták. Az Altáj-i ércekkel tett sikeres próbálkozások után, melyet *Kurovszky Zsigmond* nagybányai kohómérnök felügyelete és irányítása mellett végeztek, az eljárást az orosz cári kormány is elfogadta [6]. Ezért *Bittsánszkyt* az orosz cár a Szt. Anna-rend másodosztályú gyémántokba foglalt jelvényével tüntette ki. Később a görögországi kísérletek is sikerrel jártak, amelyért a görög király a

Megváltó-rend lovagkeresztjét adományozta. Nyugalomba vonulásakor pedig a 45 évi gazdag szolgálati tevékenységéért a Lipót-rend lovagkeresztje jubileumi szolgálati érdemrendet is megkapta [7]. A magyar névnek külföldön is tekintélyt és elismerést szerzett.

Igazgatói megbízatása alatt a nagybányai térség bányáinál figyelemreméltó újításokat vezettek be a bányák víztelenítése, az ércjövésztés, az ércszállítás, az ércelőkészítés és a kohósítás területén. 1888-ban Kapnikbányán vízenergiával hajtott szállítógépet szereltek fel, és Fernezelyen megépítették az első Pilz-féle körolvastót. Majd az ércelőkészítő-művek központosítása és modernizálása került előtérbe. Kereszthegyen 1889-ben bővítették a dúsító üzemet, és újabb gőzgépet helyeztek üzembe. Veresvizen is a gőzgépek nagyobb arányú alkalmazására került sor. 1891-ben létesült Nagybányán – *Woditska István* sikeres kísérletei alapján – az elektrolit rézmű. 1892-ben Ilobán ércelőkészítő üzemet építettek. 1893-ban Budfalván új bányát nyitottak, a fernezelyi kohónál villamos üzemeltetésű fúvó létesült, és a kapnikbányai zúzdát vízturbínás meghajtásra építették át. 1894-ben Felsőbányán elektromos szállítógépet építettek be, és az elektromos energiaellátást a zúzóműre is kiterjesztették. 1894 és 1900 között Kereszthegyen, Veresvizen, Felsőbányán és Kapnikbányán a fanyilas zúzó helyett Borrtsch-féle, enyhén kúpos forgónyilas törőművek épültek. 1895-ben elektromos meghajtású szivattyút építettek be Felsőbányán, s megépítették a fernezelyi kohó füstelvezető rendszerét és a főkémlényt [1].

Bittsánszky Ede nagy hangsúlyt fektetett az alkalmazottak egészségvédelmére is. Igazgatósága alatt vezették be a munkaruha kötelező viselését, fürdőket építettek, és a kohászatban megtiltották a dohányzást.

A bányászatban dolgozók részére saját fürdőtelepet létesítettek Bajfaluban (Danești), ahol a munkások ingyen ellátást kaptak, és Nagybányán felépítették az új bányászokrházat [5].

Felvilágosult, nagy műveltségű, szerény és kötelességtudó ember volt, s minden tevékenységét ez vezérelte. Hazafias, a közösség érdekei iránt érzékeny ember, aki szívesen adakozott és segített az elhagyatottakon, ami ma már alig-alig tapasztalható. Ennek érdekében 1000 koronás alapítványt is létesített. Tevékenysége elismerése jeléül, a kereszthegyi bányában a 6. telért róla neveztek el.

Kiváló egyénisége és elismerésre méltó munkássága ellenére ma már szakberkekben is csak kevesen tudják, hogy ki volt. A Révai Nagy Lexikonban is csak az arany kinyerésénél említik nevét. E megemlékező sorok azért születtek, hogy jobban megismerjük őt, emlékezzünk rá, és állítsunk nevének tetteihez méltó emléket.

Réthy Károly

IRODALOM

- [1] A magyar bányászat évezredes története I. köt. (*Kun B.*: Ércbányászat, A bányászat technikai fejlődése) Bp. p. 277-349 (1997)
- [2] *Bittsánszky Ede*: A nagyági ércekkel véghez vitt lúgozási kísérletekről BKL p. 125-126 (1869)
- [3] *Bittsánszky Ede*: Egnéhány újabb szerkezetű pörköpest BKL p. 49-51 (1870)
- [4] *Bittsánszky Ede & Hauch Antal*: A nagybányai kohóművelekre vonatkozó reformjavaslatok (Kivonat a Pénzügyminisztérium elé terjesztett javaslatból) BKL p. 74-77 (1881)
- [5] *Csoma György*: Régi dicsőségünk, Nagybánya p. 35 (2004)
- [6] Révai Nagy Lexikon I. köt. p. 805.
- [7] *Szokol Pál*: Emlékbeszéd néhai Bittsánszky Ede nyugalmazott min. tanácsos felett, OMBKE közl. BKL mell. p. 46-55 (1902)